

Universal Declaration of Human Rights - Dagbani

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ZAL'SHEŊA ƊAN KPAŊSIR' ZOSIMDI NI NANGBAN YINI ANDUNIA TINGBANA SUNSUUNI

LAHABAL' TUULI

Ƴelimaŋli, behigu kam yi yen mali kore ni dariza zaŋ n chaŋ sal' mini o kpee sunsuuni faashee ka be che tab' boɓbu ni tab' muysubu yiruŋ yiruŋ. Din lan pahi, di bi tu ka boɓiyoli be be nimdi ni. Din nyaana, di bi lan tu ka zaɓ choɓima ɗan ka alifaani goɗ be be sunsuuni. Ƴeltoɓ' yoya lala n yi doɓsi nam toɓu, ka bebu koŋ tulaale. Sal-nim yi lihi mi zem zal' sheŋa ɗan be litaafi ɗo ni ka zilsigu ni fabila nabigi m-maan pahi nabili be sunsuuni. Asheɓ toɓsiɓu ni shaawara ni be sheli, fabila ni yolitem ka ka di beni.

Din ni che ka fukumsi ni muysigu sayim zosimdi ka sokam ti zoɗ' n bahiri o sol' la, di tuya ka ti niŋ kookali niŋ ti suhu ni, ka zal' sheŋa ɗankam be litaafi ɗo ni daalifaani tabili sokam. Zal' sheŋa din be litaafi ɗo ni lan nyela din toŋdi aminsi ni zosimdi ka bukaata kam maana.

Tingbana Nangban Yini Layingu sheli be ni boɓi yubolig' Yunaitid Neishins la nim zaa dihi nuu goɓoŋ ni ka dama be zaa yuya ni di kpaŋsi zal' sheŋa ɗan zaa nye ɗan kpaŋsir zosimdi ni toɓsiɓu tingbana sunsuuni. Binnamda Naa yiko puuni, paya bi gari doo, doo mi bi gari paya. Be zaa la yim. Ni dinzuɓu be boɗ' ni yeda ni suhupielli be ti sunsuuni, ka ti puha yooi tab' zuɓu, ka yelli kam ku nyaŋ ti. Din ni kpaŋsi ka zal' sheŋa ɗan be litaafi ɗo ni maali sokam buchi, sokam maaimi o nii n karim litaafi ɗo ka di kpe o tibili ni venyelinga.

Dinzugu, pumpoŋo,

Jeneral Asembli Layingu ni di

ti sokam lahabali ka dama

ZAL' SHEŊA ƊAN BE LITAAFI ƊO NI ƊO NYELA

ɗan ni niŋ tingbana ni sokam alifaani. Sokam, zaŋ n-ti tabli dunia-yili layingu balibu kam zaŋim zal' sheŋa ɗan be litaafi ɗo ni n-niŋ waaɓibu, ka boɗ daliri din ni che ka ɗa niŋ bayaana ni achiika: Wulinpuhili, Wulinluhili, Nudirigu, Nuzaa, ni luɓulikam. Amaa Zal' sheŋa be ni yu ni ti zaasa kpaŋsi maa n-dii mbongo.

N-dam 1

Sal' la sala. Behig' be sokam sanimi, din pa la amii. Suhizoɓo be sokam sani; ka namboyo beni. Suhubohibo mi bi lan koŋ yigunaadam kam sani. Dinzuɓu dimbongo zaa wuhiya ka dama di tu kamaata ka ti zaa yu tab' hali ni ti puuni.

N-yi 2

Zaligu dinkam be litaafi ɗo ni nyela din maani yigunaadam bukaata zaŋ n chaŋ behigu polo. Zaligu bi ti soli ni so gahimmi o kpee. Gbampielli ka soli ka o gahim Gbansabilli; doo di biehim paya; so mi di zaŋ o daadiini din par' o n zaŋ boɓi o taba, o yaa zuɓu. So mi di tehi ni o behig' bee o buni bee o doɓim dahibarka bee o bilichiinsi zuɓu o mali yiko din zemdi o kpee bee n zaɓsir' o.

Din nyaana di ka soli ka so zem o kpee ni o tin viel' zuɓu. Nun ya-nim nya suman-tali di pirim ni o ya nyaɓs' zuɓu n lihi zem ban na be Soomanji-tali waamaa dabtini.

N-ta 3

So di pirim o wɔyiritali zuɣu yeli ni o tum tuun sheli din gbarigir' behig' ka zal' sheɲa ɲan be kpe bi ti o yelli. Di veeni ka kookali be sokam sanimi ka fawɔyili kani.

N-nahi 4

Zaligu bi lan n sayi ni so zaɲ o ygunaadam kpee niɲ o bilaa; dama dabtim daawabu gariya ka di bi pɔra. Dinzuɣu, taali n nye li ni achiika ni nir' kɔhi dabili bee n da o.

N-nu 5

Zaligu bi lan sayi ni be niɲ so alaka bee fukumsi bieɣu din ka albarika di tooni ni di nyaɲa.

N-yobu 6

Zaɲ n chaɲ dunia-yili lɔɔ bee dunia-yili zaligu polo, soli kani ka be tooi pii kayili ti so, ka pii dɔɣu n ti so. Baɲ veeni nudirigu maa ka veeni nuzaa gba.

N-yopɔin 7

Zaɲ n chaɲ zal' sheɲa ɲan be kundi puuni, yelli din dir' tarima dir' bilchina. Sariya dol' la yelimaɲli, di bi doli ziri.

N-nii 8

Sariya dibu shee, Gbampielli dini ka la di kɔ ka che Gbansabilli dini; dama ti zaa la yigunaadam-nima.

N-wei 9

Zaligu bi sayi ni yelwums' chɔyima zuɣu be niɲim nir' fukumsi, bee n kpeh' o duu, bee n kar o o yaannim tiɲ' ni, o ba-nim tiɲ' ni ka di ka soli.

Pia 10

Zaligu maa lan wuhi ni solibeni ka nir ni bɔ soya n tahi o sariya ben ni di li luyusheli ka zualinsi kani, be yi di o sariya ka di bi tiyi o nini.

Piniyini 11

1. Kootu yi di nir' sariya, n yi kpeh o la sarika, o mali yiko din zabiri oman zuɣu, n bɔr lɔya-nima, ka be zaani o nyaɲa; ka naɣila ɲun gba nyami ka lala nyela ningbuɲ-duyili.

2. Zaligu lan yeli ni di ka soli ka be niɲ nir' fitiina ka di lan bi tum m birigi tingban sheli puuni o ni zia maa zal' sheli; bee zal' sheɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni. Nir' yi tum m-birigi zaligu, be darigi' o tibili la zaligu kundi ni buysi ni be niɲim o shem.

Pinaayi 12

Zaligu lan wuhi ni di ka soli, sal-nim zamba puuni, ka be vihi nir' ni be baɲ ashili sheli din nye o dahalali; bee o daaliwumma daashili; bee o yili puuni daashhiya; bee n vihi o washiika sheɲa ɲan nye o dini; bee n bɔ daliri n filim n filim o yoli. Zal' sheɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni ze la sokam nyaɲa pa yino kɔ nyaɲ' ka ɲa zeya.

Pinaata 13

1. Zaligu lan wuhi ni sokam mali soli din gamdi o yubu tiɲ ɲan nuu be zal' sheɲa ɲan zali ɲɔ ni.

2. Sokam lan mali yiko din yiri o ya, n duri tinɗuya ka tiligir' o ya na ka taali sheli kani.

Pinaanahi 14

1. Zal' sheɗa ɗan be kpe lan wuhi ni nir mali soli din zaɗi o nyevili n zɔr tiligira ka tin sheli o ni zo n kuli maa nim tayi n deeg' o.

2. Laabida, ɗunkam yi kpuyi napɗɗ lala yi tummi n birigi o tingboɗ zal' sheli bee Tingbana zaasa Nangban yini layingu zal' sheli, o nye la o takahi bindi maa, dinzuɗu, o ni va o bini.

Pinaau 15

1. Zaligu din be kpe lan wuhi ni nir' mali yiko din kpehiri oman zuliya sheli ni o suhu ni gbaai.

2. Di di pirim sheb' bee so suhuyubu zuɗu n mɗɗ so yiko din ni che ka o tooi kali oman n kpehi zuliya shel' puuni o suhu ni yu.

Pinaayobu 16

1. Zaligu maa lan wuhi ni pay' kam ni doo kam: Kpɔɗkpana waamaa Sayayelga mali yiko din kpuyiri bal' sheli o suhu ni yu n namdi zuliya o yaa tariga. Zal' she ɗa din be kpe ni sɗɗi dɔɔ shem, di sɗɗi pay' gba la lala.

2. Zaligu lan kpaɗsi yeltɔɗ' sheli. Yeda ni yeda shee, doo mali soli din kpuyiri o suhuyubu paya.

3. Zaligu lan wuh ni doo mini paya n yi layim n nam tun. Ni dinzuɗu, nama dahilibarka puuni, ni be su dɔɔ mini pay' zaami.

Pinaayopɗin 17

1. Nir mali yiko din zaani o dahalali azichi bee n nyar' sheb' pahiri oman zuɗu ka be kper' wolima ni.

2. Dunia yelwumsa ɗun zuɗu ni ninvuɗ' yino suhuyubu zuɗu, soli kani ka be ni tooi fa nir' daazja.

Pisaayika 18

Behig' wuhiya ka dama soli kani ka so tooi boɓi o kpee. Sokam mali soli din tumdi o yubu ka doli adiini sheli din par' o. O suhu yi ti lan je adiini sheli o ni doli maa, o lan mali yiko din loori adiini sheli din ta o yem. Limama-nim mali soli din kpaɗsir' be daadiini ka jemdi Naawuni be daahanɗaya tariga ka taali sheli kani.

Pishiyinika 19

Zaligu lan kpaɗsi ni yigunaadam kam mali yiko din dir' o suhuyubu daalizama, ka di kun o ni boɗ' luyusheli, di yi pa alizan sheli din galim.

Pishi 20

1. Layingu dinkam gbihi maaligu, litaafi ɗo kpaɗsir' li ka ze di nyaɗa.

2. Soli kani ka nir' suhu bi gbaai minti sheli ka so tooi kum o yaa zuɗu muysir' o ni o kpehi di ni.

Pishi-ni-yini 21

1. Zan n chan tingboɗ puuni daalizama ni nye sheɗa zaa, soli kani ka di mɗɗ so di shaawar' sheli, dama zamaatu zaa shaawara n nye li.

2. Tingbɔŋ kam mulichi ni yu sheli, dina n nye waazibu. Be suhuyubu maa ka be maali tumdi tuma.

3. Litaafi ɔɔ lan kpaŋsi ni gbaaibu yi yen gbaai din vootim' vootir' maŋli n gbaai gbaaibu din ni zaŋ n tum tuma.

Pishi-ni-ayi 22

Zaligu lan kpaŋsi ni sokam mali soli din kuuni o tiŋ zuɣu; dama be zali tingbɔŋ la ni so kam bukaata maani zuɣu. Ni dinzuɣu, tingbɔŋ niima nyela tingbɔŋ zaasa buni, ka di taada kam pa so saandi.

Pishi-ni-ata 23

1. Zal' sheŋa ɔɔn be litaafi ɔɔ ni lan wuhi ni sokam tumdi tuma ka bɔm o suhuyubu tuma din nye din ni sɔŋ o ka sɔŋ o mulichi. Sokam lan mali soli din duhiri o yee ka be nyar' tuun suma tir' o.

2. Nir' wɔligu bini ni nye sheli, di ka soli ka so tooi mɔŋ o li.

3. Tumtumdi kam veeni ka o dir' wahala ka be yɔri o la yɔ' sheŋa din ni sayi o mini o mulichi ka fukumsi ti yen ɔɔmani di gbaairi o la ka be sɔŋ o zaligu ni buysi shem kundi ni.

4. Tingbɔŋ kam mulichi mali yiko, sɔŋsim soli zuɣu, din zaani be dintɔli layingu sheli be ni bɔɔni Siliminsili ni ni Treid Yuniɔns la ka di zabiri be tumtumdi' zuɣu.

Pishi-ni-anahi 24

Zaligu lan wuhi ni sokam vuhimi o daaɔaŋkali tariga ka tummi tuma saha, din nyaɔa ka diemmi bee n kperimi kperigu saha.

Pishi-ni-anu 25

1. Zaligu lan wuhi ni be nam behigu la sokam zuɣu. Ni dinzuɣu, sokam mali yiko din bɔri alaafee soya; dama a laa fee n nye binsheyukam. Sokam lan mali yiko din wɔlindi puzuri ni sutura zuɣu, ni yili zuɣu, ni dinkam nye din maani ka pahiri behigu. Zaŋ n chaŋ gu-man daashiya mi polo, ni kɔŋsim doro, gbariginsim, dakolim, kuriginsim ni dunia yili fukumsi kam, zal' sheŋa ɔɔn be litaafi ɔɔ ni sɔŋdi sokam-mi.

2. Zaŋ n chaŋ bia mini o ma shee, sokam mi ni bia dɔyibu tɔ, dinzuɣu, bia kam, sheeje ni ɔɔn mi o ba zaa, zal' sheŋa ɔɔn litaafi ɔɔ ni zani yim ni bia la bia, ni dinzuɣu ban mali ba nim ni kuuni ka gamdi ka tingbɔŋ nuu pa be zuɣu shem, ban ɔi be banim gba mali yiko din gamdi lala.

Pishi-ni-ayobu 26

1. Zaligu lan wuhi ni daadam kam mali yiko din bɔhindi karɔŋ. Gommanti n su yiko ni be yɔ sikuru bihi zuɣu ban na piini karɔŋ; ka na bi karim n chaŋ katiŋa la, zaa zuɣu. Talahi n nye li ni sokam tɔhi o bia sikuru. Tuun baŋsim sikuru-nim bi kɔŋ tiŋ kam puuni din dolisir' ban zuɣuri gɔr' ne n-ne la, ka be karindi n baŋdi venyelinga.

2. Zal' sheŋa ɔɔn be litaafi ɔɔ ni yeliya, ni di veeni ka baŋsim kam pahiri nir' la ninneesim, ka wuhiri bihi jilima ni suzuda ni behigu ni yurim soya ni nye sheŋa; ka ti wumdi kpamb' yeligu, ka suɣulo be sokam sani ka tɔysigu be dunia-yili zuliya kam sunsuuni; ni Muslim-nim ni Yisa Nyaanolib' ni chefirnim sunsuuni, ka Tingbana Nangban Yini Layingu la nia kam pali.

3. Ba-nim ni ma-nim mali yiko din piiri karɔŋbaŋsim sheli be suhu ni yu ni be bihi karim. Zal' sheŋa ɔɔn be kpe wuhiya ni bihi ba-nim ni be ma-nim yubu la ka zaligu ɔɔ kpaŋsi n nyaŋ binsheyukam.

Pishi-ni-ayopɔin 27

1. Nunkam suhu yu ni o kpaŋsi o kali soya bee o diem dien sheli, bee o wa wa sheli, bee o doli ninneesim so' sheli, soli beni ka di lan tooi niŋ o yubu ka taali kani.

2. Nunkam kpaŋsir' oman zaŋ n chan baŋsim polo, ni nunkam lan kpaŋdi oman zaŋ n chan o nya alifaani, soli kani ka so tooi gu di lan soli zaŋ n chan o yubu maa polo.

Pihita-ayi-ka 28

Zal' sheŋa ŋankam be litaafi bil' ŋɔ ni nyela ti zaasa fali, dinzuyu sokam ni tooi nyu bara n bahi ŋa.

Pihita-yini-ka 29

1. Bobigu shee, sokam mal' la o soli din kpaŋsir' o ka soŋd' o, ka o bebu mali danke.

2. Soli kani ka so tooi yeli ni o yu oman n-ti yayi. Yelli yi zani, ka be yen vihi yelli maa, zaligu ni zali shem ka di ti soli ni di doli, n yuli maali yelli maa ka di ta sokam yem.

3. Di ka soli ka so tooi gbaai gbaaibu ka o gbaaibu maa tayi Yunaitid Neishins bee Tingbana Nangban Yini Layingu ni buysi shem litaafi bil' ŋɔ ni.

Pihita 30

Ni di ti sokam lahabali ka dama be bi zali zal' sheŋa ŋan be kpe ŋɔ la nin yino ko suyu, sokam zuyu ka be zali ŋa. Dinzuyu, zal' sheŋa ŋan be kpe maa ka bibielim soya zuyu, bee tinŋmɔŋ soli zuyu. Dinzuyu sokam luyim tibili venyelinga n wum ka di chib' o.
